

HE 183/2020 vp
Oikeusneuvos Jarmo Littunen
Korkein oikeus

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Yleisarvio

Hallituksen esityksessä on kyse suhteellisen selväpiirteisestä Unionin direktiivin kansallisesta voimaan saattamisesta. Asia ei myöskään ole uusi. Ensimmäiset rahanpesua koskevat säännökset otettiin kätkemisrikoksia koskeneeseen rikoslain 32 lukuun jo vuonna 1994, ja niitä on sen jälkeen joitakin kertoja muutettu. Myös aiemman sääntelyn taustalla ovat olleet kansainväliset velvoitteet tai suositukset.

Korkeimman oikeuden työryhmä on aikanaan laatinut oikeusministeriölle toimitetun lausunnon työryhmämietinnöstä, joka sittemmin johti vuoden 2012 lainmuutokseen. Lausunnon keskeisenä sisältönä on ollut niiden ongelmien osoittaminen, mitä vaatimuksesta esirikoksen syyksi lukemisesta itsepesun rangaistavuuden edellytyksenä aiheutuisi. Nyt ehdotetun 32 luvun 11 §:n perusteluissa todetaan (s. 38), että itsepesusta tuomitseminen ei edellyttäisi, että myös esirikos syyksiluetaan, minkä mukaisesti tähän kritiikkiin ei enää olisi perustetta..

Korkeimmalta oikeudelta pyydettiin keväällä 2019 lausuntoa myös työryhmämietinnöstä, jonka pohjalta nyt käsiteltävä HE on laadittu. KKO päätti olla lausumatta asiasta. Syynä lausumatta jättämiseen oli vakiintuneen käytännön mukaan se, että muutosehdotusten ei katsottu merkittävällä tavalla vaikuttavan KKO:n tehtäväkenttään.

Joitakin huomioita voidaan silti tässä esittää. Direktiivi on joka tapauksessa saatettava kansallisesti voimaan, kun Suomi on direktiivin hyväksyessään tähän velvoittautunut. Voimaan saattaminen on kuitenkin perusteltua myös niistä syistä, jotka on tuotu esiin esityksen vaikutusarvioissa. Rahanpesu on luonteensa vuoksi usein rajat ylittävää rikollisuutta. Se, että eri maissa sovellettavat tunnusmerkistöt ovat mahdollisimman lähellä toisiaan, edesauttaa käytännön viranomaisyhteistyötä.

Itsepesun rangaistavuuden laajuus

Itsepesun rangaistavuudesta on käyty keskustelua jo vuosikymmenissä mitattavan ajan, eikä kysymys ole rikosoikeudellisesti aivan yksinkertainen. Direktiivin 3 artiklan 5 kohdassa asetettu kriminalisointivelvoite näyttää suhteellisen laajalta. Hallituksen esityksessä kysymystä on käsitelty perusteellisesti, ja esityksessä on perusteltu kantaa, jonka mukaan myöskään itsepesun kriminalisointia ei laajennettaisi kansallisessa sääntelyssä enempää kuin direktiivi välttämättä edellyttää. Edelleen suositellaan (s. 16), että soveltamisessa ei ”olisi syytä poiketa direktiivin velvoitteita laajemmin vakiintuneista lainkonkurrenssia koskevista lähtökohdista, joiden nojalla itsepesu jäisi edelleen joissakin tapauksissa esirikoksen myötärangaistuksi jälkiteoksi”.

Tuomioistuinten näkökulmasta hallituksen esityksen tulkintasuositus ja muistutus lainkonkurrenssista vaikuttavat perustellulta. Kun esirikokset on määritelty laajasti, on syytä torjua ainakin se mahdollinen vaara, että itsepesun lavea tulkinta voisi johtaa esityksessä kuvatulla tavalla siihen, että rahanpesusta tulisi Suomessa massarikos. Siis hyvin usein toteutuva vähäisehkö rikos. Tämä aiheuttaisi juttujen lukumäärän vuoksi koko rikosketjussa paljon lisätyötä, jonka vaikutus tuomittaviin rangaistuksiin olisi yleensä vähäinen.

Esityksen vaikutukset

Käräjä- ja hovioikeuksien näkökulmasta on tässäkin yhteydessä syytä kiinnittää huomiota niiden voimavaratilanteeseen. Esityksen vaikutusarvioinnin mukaan lainmuutoksen seurauksena rahanpesurikoksista tuomittaisiin noin 100-200 henkilöä nykyistä enemmän. Yleisten tuomioistuinten kokonaistyömäärään nähden lisäys on vähäinen. Rahanpesuasiat saattavat kuitenkin olla merkittävästi tavanomaisia juttuja työläämpi ja vaikeampia. Rahanpesujärjestelyt saattavat olla monimutkaisia ja vaikeasti hahmotettavia. Ja aina, kun rikoksilla on rajat ylittäviä liittymiä, niiden käsittelemiseen liittyy kaikissa vaiheissa lisätyötä ja usein myös uusia tulkinta-asetelmia.

Esityksen vaikutusarvioinnissa päädytään siihen, että itsepesun rangaistavuuden laajentaminen edellyttäisi myös oikeusviranomaisten resurssien kohdentamista rahanpesurikoksiin jossakin määrin nykyistä enemmän. Arvion suuruusluokka vaikuttaa realistiselta. On kuitenkin todettava, että tällainen uudelleen kohdentaminen tarkoittaa väistämättä vähempiä resursseja joissakin muissa asioissa.